
SLAVLJENJE, STVARANJE I BUJANJE JEZIKA

Ftič kesnokrič Božice Jelušić

Emilija Kovač, Čakovec

Božica Jelušić ime je koje pokriva poetički prepoznatljivo i kvalitativno respektabilno kreativno područje. Ovjerena je kao relevantna autorica u okviru lirike, naracije i diskurzivnosti jednako. Deklarirana je zaljubljenica u kajkavštinu, umjetnica očarana riječima koja svojoj riječi također daje snagu očaravanja. Njena nova knjiga, zbirka kajkavskih pjesama *Ftič kesnokrič*, prepoznatljiva je *jelušićanska*, s naglašenim osebnim emotivnim i svjetonazornim nabojem.

Radi se o zbirci pjesama pisanih kajkavskim idiomom koje su već ovjerene kompetentnim čitanjem i komentarom: većina pjesama u konkurenciji renomiranih pjesničkih festivala (Zelina, Bedekovčina) prepoznata je kao produkt zamjetne estetske vrijednosti, što je potkrijepljeno brojnim nagradama.

Jedno je od trajnih, nepresušnih ishodišta pjesme Božice Jelušić jezik: pjesma je slavljenje jezika, stvaranje jezika, bujanje jezika, ekspresija ljubavi za materinju riječ i riječ kao takvu. Za Jelušić riječ je uvijek kompleksna činjenica: akustička, ritmička, semantička... dinamična, živa, neokoštala, nezavršiva - semantizira se u kontekstu, otvorena je i podložna nadogradnji. Njen tekst obiluje kovanicama (*drievozov, neboplavec, rimolovec, lažokralji*). I kovanice i slike začudne su (*priležnik Rieči, duši zmudrijati koru, biti paklinom opakljen, kavran strvinoželjen*), no ne izazivaju zbunjenost nego pripomažu novom zoru na zbilju.

Motivski ove se pjesme dobrim dijelom mogu opisati kao bilježenje vanjske i unutrašnje meteorologije, tj. bilježenje promjena i događaja iz prirode koja potiču nevidljiva zbivanja u duši i prelamaju se kroz nju na individualan i neponovljiv (autorski) način. Junaci pjesme su elementi faune (polje, črešnja, rusomača) i fauna (vrapci, pavuk, muha, golobi), nadasve zavičajni pejzaž (Mura, Drava).

Jelušić je vrsna versifikatorica koja zadatke struke rješava inventivno i sa strašću. Inzistiranje na ritmičnosti vodi izosilabičnosti, tako da se u nizu pjesama, u ritmu njena izričaja, osjeća prizvuk pučke pjesme (*Jurjevdan, Gruntanje, Ftič, Drava, Mura*). Usidrenost u tradiciji, tj. naznaka pučkog prizvuka, u pjesmi *Oremuš*, npr., ostvaruje se

lakom rimom (*nema – tema, prstenca – vienca, hiži – križi, vleče – sleče*), no snažna individualizirajuća nota otkida je od tradicije i legitimira kao moderni tekst.

Svoju vještinu pjesmotvorenja autorica je stavila u funkciju afirmacije jezika. Njena je pjesma građena na svijesti o slojevitosti kajkavštine, osobito ekspresivnosti njene fonostrukture, no glas se nikad ne osamostaljuje, riječ se ne raspada. Pjesma je uvijek poruka i na svojoj osnovnoj, semantičkoj razini, razgovjetna i tematična. Rezultat takvih poimanja je angažirana poezija s jasnom temom (socijalna problematika, ekologija, pejzažnost, verifikacija kulturoloških činjenica) i, nadalje, osobni stav. Interesom za povijesne kontinuitete, preispitivanjem dijakronijskih tijekova, autorica apostrofira situiranost čovjeka svog vremena u kontekst širih prostornih i vremenskih meandara (*Fuga Galovichiana*).

Jedna od individualizirajućih osobitosti ove poezije njena je (s)likovna komponenta: pjesme su slikanje riječima, s tim da je materijal slike (boje, zvukovi, antropomorfnu prirodu i svijet) preuzet iz neposrednog okoliša. Već naznačen tradicijski (pučki) naboj teksta primjetan je i u slikovitosti: povremeno slika je ikona iz molitvenika ili nekog oblika pučke pobožnosti (*Bezglasje*: anđeli).

Napor da se snažno sugerira vizualni doživljaj temelj je malog ciklusa *Larfe* u kojem ekstatičan ritam teme (maskirana procesija) dobro korespondira s razigranom zvukovnošću i slikovitošću stiha (*Larfonosec-bosec, kvariton i kruljec, /Opake je družbe zveršni zakrabuljec! / škadoljubec to je i prodana duša, / posnu kašu kuša što mu štimu sluša!/, Larfonosec struže*).

Uz naznačene komponente pučkog izričaja, ova se poezija u svim slojevima, pa i u vizualnosti, odlikuje izrazitim individualističkim i intelektualističkim tvorbama (*vers plete mrežu, lovi noru muhu; Vlečem pero*). Sumacijski gledano, slike se kreću u rasponu od suptilnog akvarela (*Snježno polje*) do beskompromisnih intelektualističkih invencija (*Jeden vugel*).

Sklonost zaigravanju jezikom i jezičnim igrama u nekim momentima Jelušić dovodi do krajnjih granica gradeći cijelu pjesmu na principu glasovnih podudaranja – kao palindrom (*Rasip-pisar*), u maniri ideja bliskim skupini *OuLiPo* (*koncept* francuskog književnog kruga, traganje za novim izričajnim formama i spajanje matematike i književnosti). Umijeće palindromiranja visoko je kultivirano i predano zadatku/postavljenoj ideji, a na razini jezika postiže se kombinatorikom igre temeljenom na dobrom poznavanju jezika, njegovih tvorbenih pravila, osobito onog finog osjećaja koliko se ta pravila mogu kreativno razgibati. Za Jelušić i njenog jakog lirskog subjekta to je oblik kojim dokazuje ovladanošću pitanjima tehnike i struke, kao i svoj intelektualizam.

Božica Jelušić je i u životu i pjesmi (u *pjesmi-životu*) ovjereni puntar: poezija je osporavanje i zalaganje, jasan iskaz osobnog *pro et contra*: u tom se smislu nerijetko posluži antitezom i ironijom (“*još čekaš da se ftič oglasi v seči. / A trebalo bi, kak sviet spametneši, / na vužgan vanjkuš klonuti i leči*”).

Ovakav probir tekstova i prisutnost autoričinih ključnih, i konstantno uočavanih elemenata, sugerira ideju da se u *Ftiču kesnokriču* radi o zaokruživanju životnih i stvaralačkih ciklusa. Zbirka je nastavak procesa *Activa kajkaviana* (bilježenje protoka vremena, intimnih senzacija, uzbuđenja, aktualnih događanja, osobito njen ekološki angažman), odnosno sukus njenih promišljanja, životnih i estetskih uvjerenja i spoznaja.

Autorica zamjetna opusa i zavidna renomea (u nizu nagrada ističemo Zlatnu povelju Matice hrvatske za roman Čišćenje globusa, 2014.) još jednom novom knjigom potvrđuje svoje zavidno mjesto u hrvatskoj književnosti i njegovu utemeljenost.

2015.

(Emilija Kovač: *Ftič kesnokrič Božice Jelušić*. Pogovor istoimenoj zbirci, u: Izabrana djela Božice Jelušić, knj. 1. Nakladnička kuća Tonimir, Varaždinske Toplice, 2016.)